

ARCHEOLOGISCHE PROSPECTIE MET INGREEP IN DE BODEM

OVERIJSE – TERLANEN

J. CLAESEN, A. DEVROE &

R. VANDEKONIJNEBURG

JUNI 2014

COLOFON

Opgraving ☐
Vergunningsnummer:
Datum aanvraag:
Naam aanvrager:
Naam site:

Prospectie ☒
2014/219
21 mei 2014
Jan Claesen
Overijse, Kapelleweg

Project

Archeologische prospectie met ingreep in de bodem – Overijse, Kapelleweg

Opdrachtgever

Gemeente Overijse
Begijnhof 17
3090 Overijse

Opdrachtnemer

ARCHEBO bvba
Merelnest 5
B-3470 Kortenaken, België
BE 0834.280.172

+32 (0)499/24.65.89
info@archebo.be

Projectuitvoering

Jan Claesen, ARCHEBO bvba
Annika Devroe, ARCHEBO bvba
Rik Vandekonijnenburg, HAAST bvba

ARCHEBO-rapport 2014/09
ISSN 2034-5615

© 2014 ARCHEBO bvba

ARCHEBO aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd of aangepast worden, opgeslagen worden in een geautomatiseerd gegevensbestand, en/of openbaar gemaakt worden in enige vorm of wijze ook, elektronisch, mechanisch, door fotokopie of enige andere wijze, zonder voorafgaandelijke toestemming van de opdrachtgever.

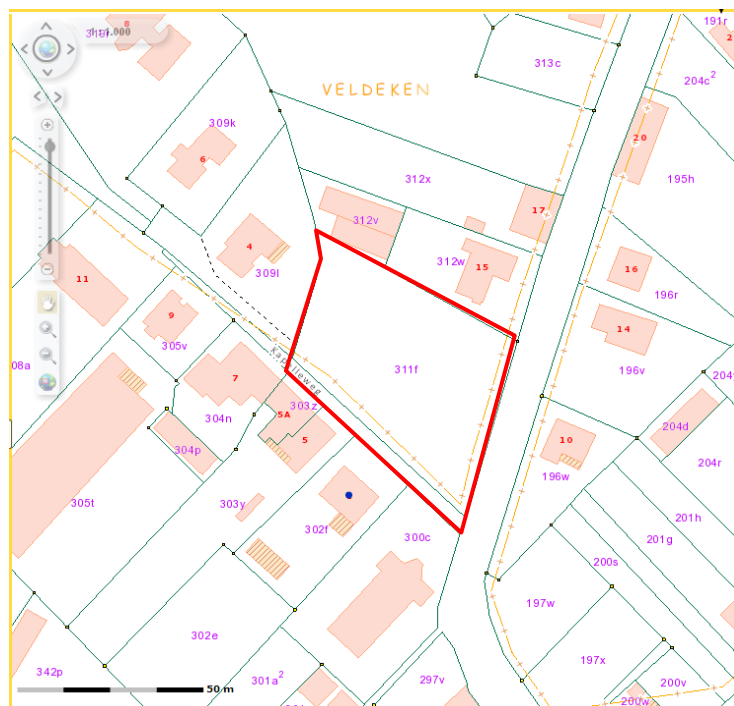
Inhoud

ADMINISTRATIEVE FICHE	i
1. INLEIDING	1
2. PROJECTBESCHRIJVING	1
3. SITUERING VAN HET ONDERZOEKSGBIED	1
4. BODEMKUNDIGE SITUERING EN EVALUATIE	2
5. GEPLANEDE RUIMTELIJKE ONTWIKKELING	4
6. ARCHEOLOGISCHE VERWACHTING	5
7. METHODE	7
8. RESULTATEN PROEFSLEUVEN	8
8.1. ARCHEOLOGISCHE NIVEAUS	8
8.2. ARCHEOLOGISCHE SPOREN EN STRUCTUREN	8
8.3. ARCHEOLOGISCHE VONDSTEN	10
9. EVALUATIE, WAARDERING EN AANBEVELINGEN	10
9.1. Evaluatie en beantwoording onderzoeksvragen	10
9.2. Waardering	11
9.3. Aanbevelingen	11
10. BIBLIOGRAFIE	11
11. BIJLAGEN	11

ADMINISTRATIEVE FICHE

Opdrachtgever	Gemeente Overijse
Uitvoerder	ARCHEBO bvba
Vergunninghouder	Jan Claesen
Bewaarplaats archief	gemeente Overijse
Bewaarplaats vondsten	gemeente Overijse
Vergunningsnummer	2014/219
Projectcode	OVTE
Vindplaatsnaam	Overijse, Kapelleweg
Locatie	Provincie Vlaams-Brabant
	Gemeente Overijse
	Deelgemeente Terlanen
	Plaats Kapelleweg
Lambertcoördinaten	A x 166507 Y 162313 B x 166514 Y 162343 C x 166551 Y 162321 D x 166551 Y 162284

Kadaster (CadGIS 2014) Afd.2, sec. F percelen : 311F en openbare weg: Kapelleweg.

Kaart onderzoeksgebied

Begin- en einddatum terreinwerk	19/06/2014
Grootte projectgebied	ca.2980,00 m ²
Grootte onderzochte oppervlakte	ca.320,00 m ²

1. INLEIDING

Binnen de stedenbouwkundige vergunning voor een verkaveling werd een archeologische prospectie met ingreep in de bodem opgelegd door het Agentschap Onroerend Erfgoed aan de bouwheer.

De opdracht werd door de bouwheer, de gemeente Overijse, toegekend aan ARCHEBO bvba op 6 mei 2014.

De prospectievergunning werd afgeleverd op 18 juni 2014.

Dit document vormt het eindrapport van deze opdracht.

2. PROJECTBESCHRIJVING

Doel van het onderzoek is een archeologische evaluatie van het onderzoeksgebied. Hierbij moeten volgende vragen beantwoord worden:

- zijn er sporen aanwezig?
- zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- hoe is de bewaringstoestand van de sporen?
- maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- welke aspecten verdienen bijzondere aandacht bij een eventueel vervolgonderzoek?

De opgeleverde eindproducten omvatten (in overeenstemming met de BVS):

- Het eindrapport
- Het werkputinplantingsplan
- Sporenplannen
- Het onderzoeksarchief, met onder meer:
 - Inventarislijsten vondsten, sporenbeschrijving, plannen/tekeningen, foto's
 - Dagboek
 - Rapport
 - Foto's, plannen/tekeningen, profieltekeningen en beschrijvingen
 - Vondsten

3. SITUERING VAN HET ONDERZOEKSGBIED

Het onderzoeksgebied is gesitueerd in het centrum van Terlanen, een gehucht van Overijse. Het onderzoeksgebied wordt in het zuidwesten begrensd door de Kapelleweg. Deze weg, net naast de St. Michaëlkerk, maakt eveneens deel uit van het te onderzoeken gebied. In het zuidoosten grenst het gebied aan de Bollestraat. Kadastraal valt het gebied onder afdeling 2, sectie F, perceel : 311F en openbaar domein (Kapelleweg).

Figuur 1: Detail topografische kaart met middenschalige kleurenortho als achtergrond en aanduiding van het plangebied (rood gebied). (Bron: AGIV)

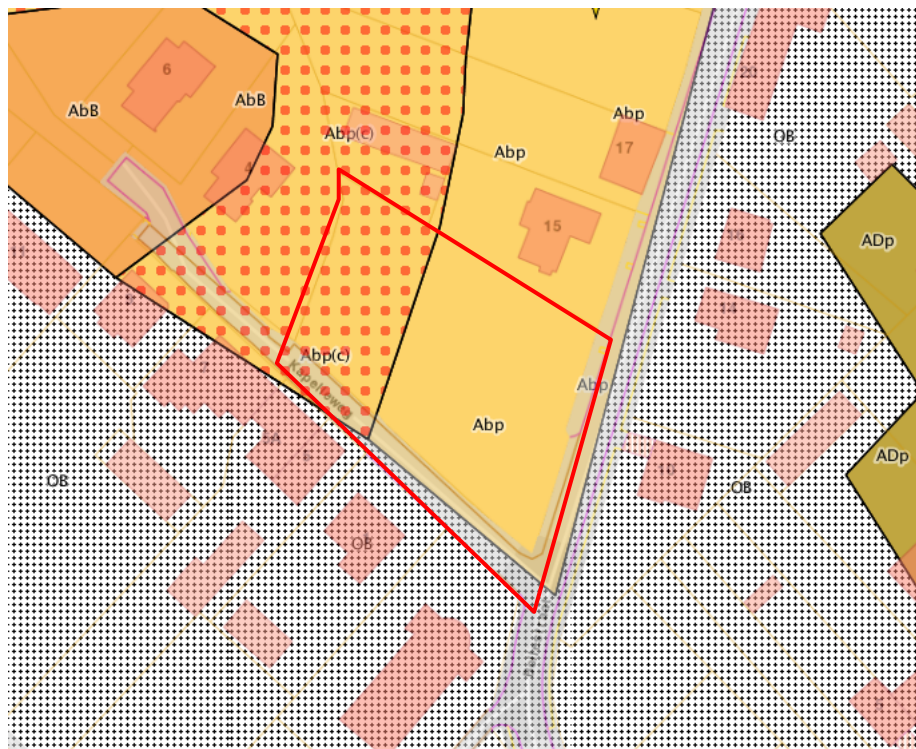
Het onderzoeksgebied bevindt zich tussen 46,06 en 42,77 m TAW.

4. BODEMKUNDIGE SITUERING EN EVALUATIE

Op de bodemkaart vallen 2 bodemtypes af te lezen : Abp(c) en Abp

Abp(c) : droge leem zonder profielontwikkeling, in de diepte wordt een gele kleur van het sediment vastgesteld.

Abp : droge leem zonder profielontwikkeling (hier colluviale bodem)

Figuur 2 : Bodemkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (bron : AGIV)

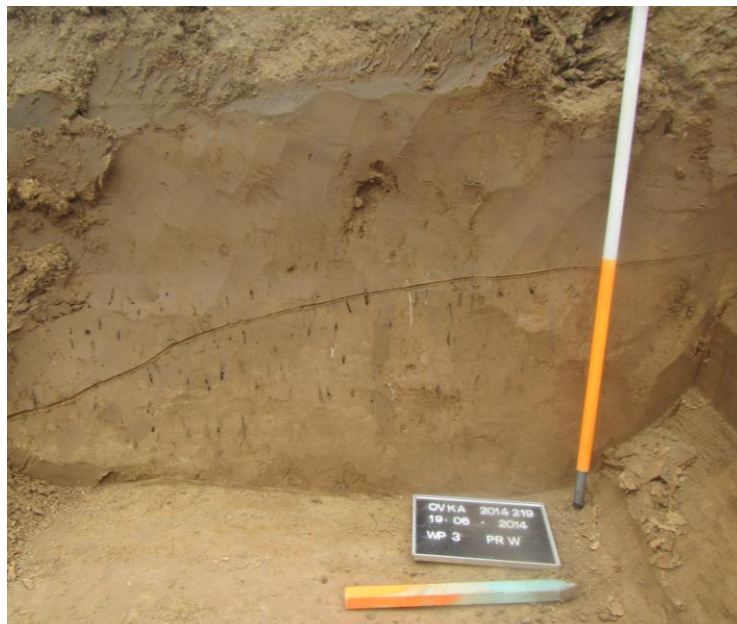
Tijdens het proefsleuvenonderzoek kon de bodem in detail bekeken worden. In werkput 2 werd aan de noordkant een profiel opgenomen. Dit profiel bevindt zich in de Abp(c) zone.

Figuur 3 : Profielopname aan de noordkant van werkput 2. (ARCHEBO bvba 2014)

Deze profielopname komt geheel overeen met de kartering. Bij de aanleg van de huidig bestaande parking ontstond een verstoord pakket van 40cm. Hieronder zit leem in een ontwikkelingsfase. De migratiebanden kunnen duidelijk waargenomen worden. Na verloop van tijd zal er hierdoor een Bt ontstaan, maar momenteel is er nog geen profielontwikkeling. In de diepte wordt het moedermaterieel geler van kleur.

Het west profiel in werkput 3 aan de zuidkant van de werkput toont een verschillend beeld, toch is de kartering in de hoofdsequentie dezelfde : Abp.

Figuur 4 : Profielopname aan de zuidkant van werkput 3 (ARCHEBO bvba 2014)

Onder een dik pakket colluvium van 60cm dikte wordt leem aangetroffen in ontwikkelingsfase. Tevens is opvallend hoe sterk de topografie hier speelt. Naar links (het zuiden) toe zet de vallei zich in.

Bij deze 2 profielen dient opgemerkt te worden dat ze quasi een zelfde kartering meekrijgen, doch een belangrijk verschil kennen naar archeologie toe. Bij het eerste profiel is het oudste archeologische niveau al aangesneden waardoor het aantreffen van sporen wel heel klein wordt. Bij het tweede profiel zijn de oudste sporen afgedekt door het colluvium.

5. GEPLANDE RUIMTELIJKE ONTWIKKELING

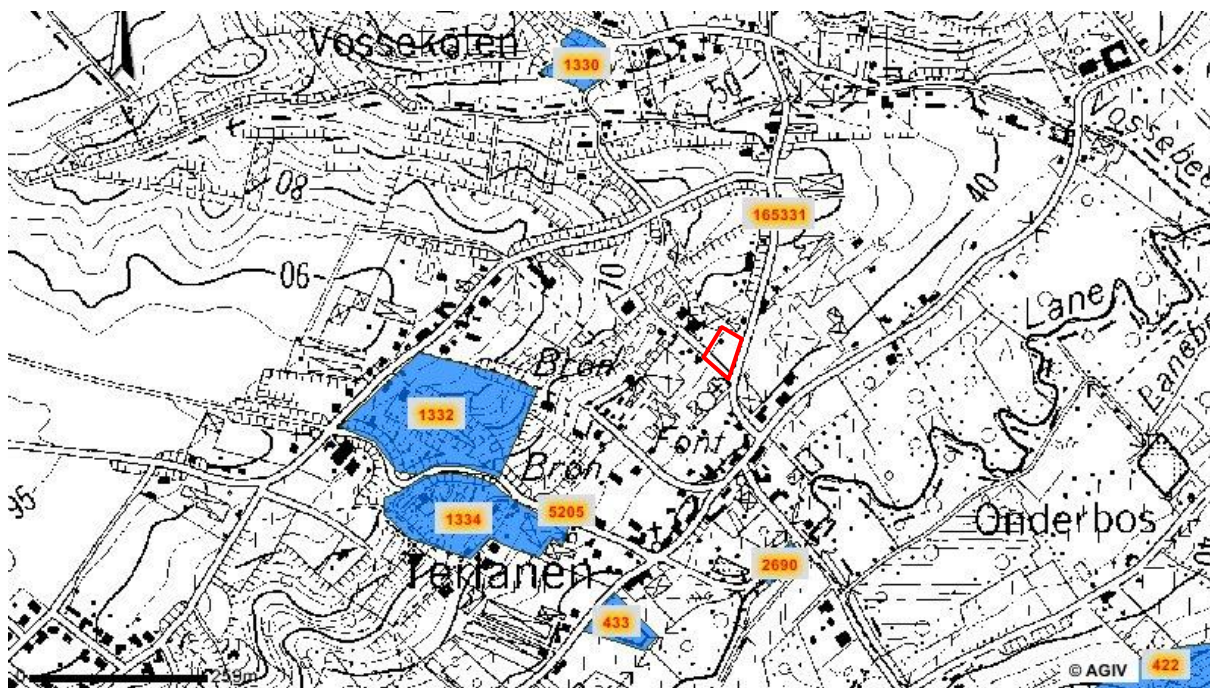
De gemeente Overijse zal het openbaar domein heraanleggen met parking en groenzone. Tevens wordt de huidige bestrating vernieuwd en alle infrastructuur wordt ondergronds aangebracht.

Figuur 5: Ontwerpplan. (Gemeente Overijse)

6. ARCHEOLOGISCHE VERWACHTING

In de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) staan verschillende vondstlocaties in de buurt van het projectgebied aangeduid. Ten noorden bevindt zich een site met walgracht (locatie 1330) en een bunker van de KW-linie (locatie 165331). Ten zuidwesten bevonden zich twee hoeves uit de late middeleeuwen (locatie 1332 en 1334), een 18de-eeuwse molen (locatie 2690), werden twee midden-Romeinse munten (locatie 5205) en lithische artefacten uit het Midden-Paleolithicum (locatie 433) aangetroffen. Ten zuidoosten werd nog een concentratie lithisch materiaal gevonden (locatie 422).

Figuur 6: Vondstlocaties in de CAI. (CAI 2006)

Op de Ferrariskaart (Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden en het Prinsbisdom Luik) uit 1777 wordt het kavel als een perceel in akkerland weergegeven. De akkers zijn geflankeerd door grote bomenrijen of hagen. Deze aanplantingen zijn in de regio veel voorkomend om erosie (colluvium) tegen te gaan.

Opvallend is dat zowel De Sint-Michaëlkerk en de Kapelleweg nog niet bestaan. De huidige kerk is pas gebouwd in 1838.

Figuur 7 : Detail van de Ferrariskaart met lokalisatie van het plangebied in zwart. (Koninklijke Bibliotheek van België).

Bij de aanleg van de nutsvoorzieningen in de Kapelleweg werden geen vondstmeldingen gedaan van het aantreffen van menselijke resten, maar dergelijke meldingen zijn dan ook zeer schaars bij het effectief aantreffen van resten. Omdat de kerk pas in 1838 werd opgericht, lijkt het onwaarschijnlijk dat er buiten de kerkmuur zou begraven zijn. Er is hiervoor dan ook een zeer lage verwachting.

Recente verstoringen

Bijkomend kan een postkaart worden bekeken uit de jaren '60 of '70. Hierop is duidelijk te zien dat, zoals ook vermeld door buurtbewoners, het gehele gebied onder serres heeft gelegen. Voor de serrebouw is het terrein zeer sterk gevlakt. Hiervoor werd een groot deel in de noordelijke zone afgegraven. Serrebouw zorgt tevens voor een grote impact op de ondergrond. Bij uitputting van de grond wordt de grond uitgegraven en vervangen door andere.

Figuur 8 : Zicht vanuit het noorden op het onderzoeksgebied (bron : delcampe.net)

In het oostelijk gedeelte werd een chalet aangelegd met voorzieningen voor het basketbalveld. De aanleg van de chalet kan eveneens een impact hebben gehad op de ondergrond, bijv. aanleg nutsleidingen.

Figuur 9 : Zicht op het basketbalveld met de reeds afgebroken chalet

7. METHODE

In de bijzondere voorwaarden werden proefsleuven volgens de methode van parallelle continue sleuven gevraagd. Bij het opstellen van een sleuvenplan bleek dit zeer moeilijk. Er werd namelijk ook een onderzoek gevraagd in de Kapelleweg, dewelke dagelijks in gebruik is door bewoners. Hierdoor werd in samenspraak met Marc Brion van het agentschap Onroerend Erfgoed geopteerd om 3 sleuven aan te leggen van 4m breed. Hierdoor kon het onderzoeksgebied overal gewaardeerd worden en het verkeer kon tussen de sleuven.

Bij aanvang van werkput 1 in de Kapelleweg was al snel duidelijk dat nutsvoorzieningen in alle richtingen liepen zodoende deze werkput aanleggen onmogelijk was.

De afgraving gebeurde door een kraan op rupsbanden van 21 ton met tandeloze graafbak van 2m breed. In totaal werden 3 proefsleuven aangelegd met telkens een profielput aan de kop.

8. RESULTATEN PROEFSLEUVEN

8.1. ARCHEOLOGISCHE NIVEAUS

Er werd één archeologisch niveau aangetroffen. Doordat het terrein zich op een sterke helling bevindt is dit niveau gesitueerd tussen 45,15 en 42,67m TAW.

8.2. ARCHEOLOGISCHE SPOREN EN STRUCTUREN

Eerst en vooral dient gesteld te worden dat het terrein recent zeer veel verstoringsinvloed heeft ondergaan. Bij de aanleg van de Kapelleweg werden zowel gas, water als een riolering ondergronds aangebracht in noord-zuid richting. In oost-west richting werden rioleringsbuizen aangelegd van individuele woonhuizen. Hierdoor werd de aanleg van werkput 1 onmogelijk. Bij het aantreffen van de rioleringsbuizen werd de aanleg van de werkput gestaakt.

Figuur 10 : Zicht op werkput 1 links en rechts een detail uit het opmetingsplan met werkput 1 (ARCHEBO bvba 2014).

De aanleg van serres heeft het noordelijk gedeelte sterk verstoord. Aangezien een plateau werd aangelegd is het gebied sterk afgegraven, vermoedelijk zelfs meer dan 1,5meter. Na de afbraak van de serres werd een basketbalveld en parking aangelegd. Deze aanleg van parking verstoorde nogmaals de ondergrond. In het westprofiel van werkput 2 zijn duidelijk 3 lagen verstoring waarneembaar. Bovenaan ligt een kiezellaag, vervolgens is er een pakket zand van 60cm. Hieronder bevindt zich leem in sterk verstoorde toestand en kleurt blauw door compactatie en reductie.

Figuur 11 : Zicht op het westprofiel in werkput 2 (ARCHEBO bvba 2014).

Voor de aanleg van een chalet, horende bij het basketbalveld, werden nutsvoorzieningen aangelegd. Hiervan werden een waterput in beton en afvoerbuizen aangetroffen.

Figuur 12 : Zicht op de waterput en links achter de afvoerbuizen (ARCHEBO bvba 2014).

Naast deze verstoringen werden nog 4 sporen aangetroffen. Een eerste is een rechthoekig spoor in werkput 2. Dit spoor heeft als opvulling gecompacteerd leem. In de vulling werd een schedel van een koe aangetroffen.

Figuur 13 : Zicht op spoor 1 in werkput 2 met aan de rechterkant een schedel van een koe (ARCHEBO bvba 2014).

Spoor 2 in werkput 2 is onregelmatig van vorm. De vulling bevat veel brokken houtskool en brokjes baksteen.

Een laatste spoor (3) is een opvullingspakket van een depressie. Dit bevindt zich in het meest zuidelijk gedeelte van het onderzoeksgebied. Hier is het gebied het minst verstoord en bevat nog colluvium. Dit spoor komt overeen met spoor 1 in werkput 3. Het colluvium bevatte aardewerk uit allerlei periodes, maar als meest recente vondst werd een oor in steengoed uit Raeren aangetroffen.

8.3. ARCHEOLOGISCHE VONDSTEN

In het colluvium, dat zich alleen in het zuidelijk gedeelte bevond, werden 5 scherven aangetroffen. Er werd een stuk grijs aardewerk, een stuk protosteengoed met ijzerengobe, rood aardewerk en een stuk steengoed uit Raeren aangetroffen. Dit alles laat ons toe het colluvium te dateren niet ouder dan 1700.

9. EVALUATIE, WAARDERING EN AANBEVELINGEN

9.1. EVALUATIE EN BEANTWOORDING ONDERZOEKSVRAGEN

- Zijn er sporen aanwezig?
 - o Er zijn 4 sporen aanwezig.
- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
 - o De sporen zijn allen antropogeen.
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?
 - o De sporen zijn goed bewaard.
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
 - o Er werden geen structuren aangetroffen.
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
 - o De sporen behoren tot de nieuwste en moderne tijd.
- Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht bij een eventueel vervolgonderzoek?
 - o Nvt.

9.2. WAARDERING

Op het terrein werden slechts enkele sporen aangetroffen. Deze sporen zijn alleen vrij recent en archeologisch minder waardevol. Het onderzoek toonde aan dat zowel het noordelijk, westelijk, oostelijk en centrale gedeelte sterke verstoringen heeft ondergaan. Het zuidelijk gedeelte is minder sterk verstoord.

9.3. AANBEVELINGEN

Op het terrein werden slechts matig interessante sporen aangetroffen. Het terrein heeft een dergelijk grote verstoringimpact gekend zodoende de interessante archeologische sporen en niveau quasi volledig verdwenen zijn. Tevens is het weinig waarschijnlijk dat er buiten de huidige kerkmuur werd begraven.

Er dient hier dan ook geen vervolgonderzoek opgelegd te worden noch een begeleiding der werken. Ons advies luidt dat het terrein best vrijgegeven kan worden.

10. BIBLIOGRAFIE

AGIV (Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen) (2011), <http://www.agiv.be/gis/>.

CAI (Centrale Archeologische Inventaris) (2011), <http://geovlaanderen.gisvlaanderen.be/geo-vlaanderen/cai/>.

Koninklijke Bibliotheek van België (2010), Ferrariskaart, http://belgica.kbr.be/nl/coll/cp/cpFerrarisCarte_nl.html.

11. BIJLAGEN

- Fotolijst
- Sporenlijst
- Plannenlijst

FOTOLIIST						
Fotonummer	Werkput	Overzichtsfoto	Spoor	Profiel	Opmerkingen	Datum
1	1	x				19/06/2014
2	1	x				19/06/2014
3	2			Noord		19/06/2014
4	2			West		19/06/2014
5	2			West		19/06/2014
6	2		1			19/06/2014
7	2		1			19/06/2014
8	2	x				19/06/2014
9	2	x				19/06/2014
10	2		2			19/06/2014
11	2		3			19/06/2014
12	3			Noord		19/06/2014
13	3	x				19/06/2014
14	3	x				19/06/2014
15	3	x			waterput	19/06/2014
16	3		1			19/06/2014
17	3			West		19/06/2014
18	3			West		19/06/2014

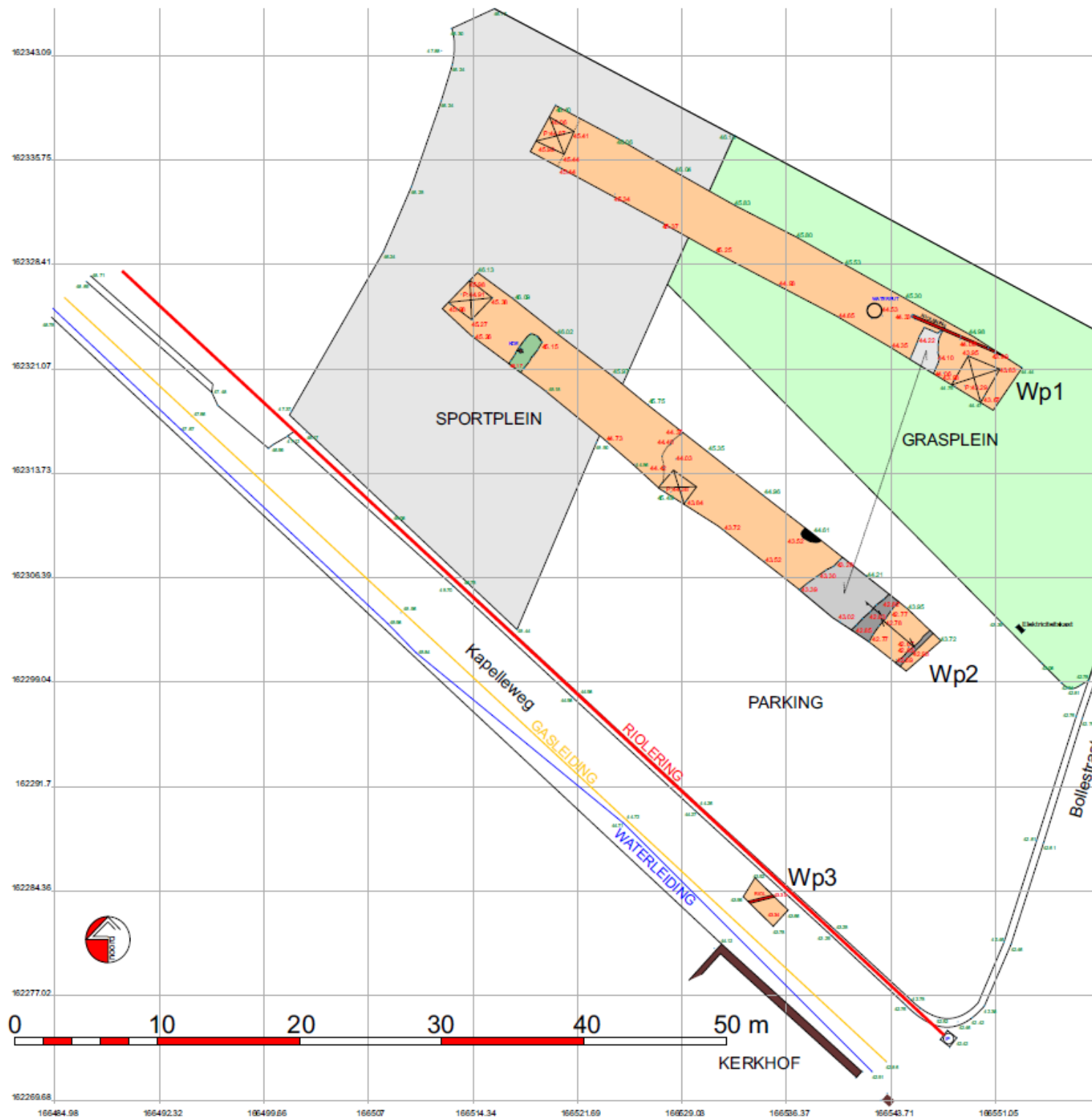
SPORENLIIST			
Spoornummer	Werkput	Vlak	Vorm
1	2	1	rechthoekig
2	2	1	onregelmatig
3	2	1	onregelmatig
1	3	1	rechthoekig

PLANNENLIIST

Plan 1 Werkputinplanting bestaande toestand

Plan 2 Werkputinplanting nieuwe toestand

Plan 3 Allesporenplan

ALGEMEEN PLAN
Prospectie met ingreep in de bodem
vergunning OE 2014-
OVERIJSE - Terlinen, Kapelleweg
19/06/2014

Uitvoering:
ARCHEBO bvba
Jan Claessen / Rik van de Konijnenburg
Mansveld 5
3470 Kortrijk

0491/74.60.77 - info@archebo.be

Opmeting: R. van de Konijnenburg
met toestel Spectra Pro Mark 220 GNSS systeem met inbismodule op
Reposonetwerk, afwijking: 1,2 cm tot 1,8 cm - Lambert 2 coördinaten

Legende:

- Wp1
- werkputten en werkputnummers
 - recente verstoringen
 - recente opvulling
 - profielputten
 - 42.61 TAW-niveau maaiveld
 - 43.52 TAW-niveau archeologisch vlak
 - P43.29 TAW-diepte profielputten
 - glauconiet houdende verkleuring
 - gasleiding
 - waterleiding
 - riolering